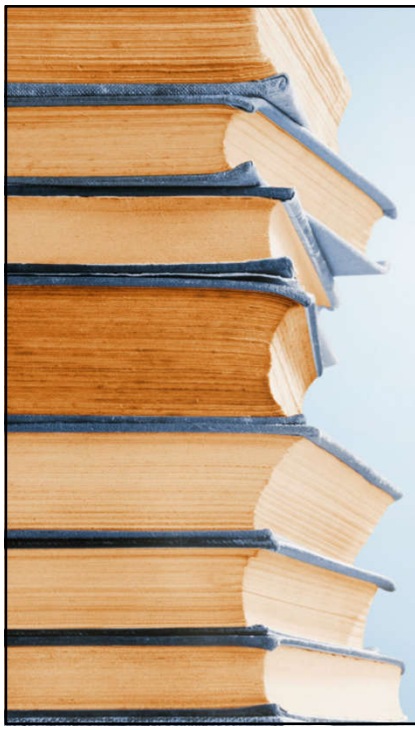

Організація соціологічних досліджень

доц. Гутор Т.Г.

Соціологія медицини

- це галузь соціології, "вивчає соціальні проблеми, пов'язані зі здоров'ям, хворобами та медичним обслуговуванням, з роллю здоров'я і працездатності населення в соціальному розвитку“

Філософська енциклопедія

Соціологія здоров'я

- спеціальна гілка соціології, яка досліджує комплекс факторів, пов'язаних з працею, побутом, відпочинком, способом життя, сприяють зміцненню (руйнування) здоров'я індивіда; в сферу її інтересів потрапляють взаємозв'язки та взаємодії людини з соціальним середовищем з приводу здоров'я

Історія вивчення

- На початку XX століття вийшла в світ двотомна збірка "Essays on medical sociology" E. Blackwell (1902), а також книга "Медична соціологія" (1910).
- Велике значення для розвитку соціології медицини мала книга A. Gotjan "Соціальна патологія" (1912), в якій міститися актуальні ще сьогодні фундаментальні принципи вивчення захворювань в соціальному аспекті.

Особливості соціологічного дослідження

1. Одна вибірка, яка ділиться на підгрупи,
2. Існування двох типів опитувальників (класичні = авторські та власні).

Опитувальник «SF-36 Health Status Survery» 1 (SF-36)

- Опитувальник складається з 36 пунктів, згруповані в 8 шкал: фізичний стан, роль фізичних факторів, тілесна біль, загальне здоров'я, життєздатність, соціальне функціонування, емоційний стан і психічне здоров'я.
- Показники кожної шкали варіюють між 0 і 100, де 100 являє повне здоров'я, все шкали формують два показники: душевне і фізичне благополуччя

Визначення концепцій ЯЖ при використанні опитувальника SF-36

Питання	Шкала	Загальний показник
3а, 3б, 3в, 3г, 3д, 3е, 3ж, 3з, 3и, 3к	Фізична активність (ФА) (Physical Functioning — PF)	Фізичний компонент здоров'я
4а, 4б, 4в, 4г	Роль фізичних проблем в обмеженні життєдіяльності (РФ) (Role-Physical Functioning — RP)	
7	Біль (Б) (Bodily pain — BP)	
8		
1	Загальне здоров'я (ЗЗ) (General Health — GH)	
11а, 11б, 11в, 11г		
9а, 9д, 9ж, 9и	Життєздатність (ЖЗ) (Vitality — VT)	
6	Соціальна активність (СА) (Social Functioning — SF)	
10		
5а, 5б, 5в	Роль емоційних проблем в обмеженні життєдіяльності (РЕ) (Role-Emotional — RE)	
9б, 9в, 9г, 9е, 9з	Психічне здоров'я (ПЗ) (Mental Health — MH)	Психологічний компонент здоров'я

Власні анкети

- Паспортна частина
- Основні питання
- Можливе поєднання з результатами огляду

Методи збору інформації

- Анкетування
- Опитування

- На 1 питання витрачається приблизно 30 секунд.

Для одержання достовірної інформації необхідно, щоб опитуваний

а) сприйняв потрібну інформацію;
б) правильно зрозумів її;
в) зміг згадати, за необхідності, події минулого;
г) обрав достеменну відповідь на поставлене запитання;
ґ) зміг адекватно висловитися.

Стійкість інструменту вимірювання

- ступінь відтворення результатів вимірювання за повторного використання цього інструменту на одній і тій самій групі і за тих самих умов.

Щодо достовірності зібраної інформації опитування передбачає такі основні фрази

а) адаптацію;

б) досягнення поставленої мети;

в) завершення опитування.

Правила вибору типів питань та їх розміщення

1. Питання анкети повинні бути логічно взаємопов'язані. Для цього можуть бути використані нижче вказані підходи:

- - правило «лійки» (від простих до більш складних питань; у середині анкети — найбільш складні питання, в кінці — знову найпростіші);
- - «ефект випромінювання»: питання повинні поступово звужувати тему, спрямовувати хід думок респондента на подальші питання.

Крім цього, стосовно логічної взаємопов'язаності питань анкети слід дотримуватись таких правил:

- - питання, що стосуються однієї теми (проблеми), необхідно розміщувати разом (один за одним), щоб їх порядок допомагав відповідати респонденту;
- - питання, що потребують великих коментарів респондента, слід розміщувати ближче до середини анкети;
- - в заключній частині анкети розміщуються відносно не складні питання, мета яких — поглибити й уточнити інформацію, яка була одержана у відповідях на попередні запитання.

За формою питання можуть бути

- - закритими (з приведенням повного набору варіантів відповідей);
- - відкритими (не містять підказок і не «нав'язують» варіант відповіді, тому за допомогою відкритих питань можна зібрати більш багату за змістом інформацію).

Структура анкети

- комунікативні блоки анкети (звернення до респондента, преамбули, інструкції до її заповнення, виразу вдячності тощо).
- ідентифікаційні дані (анкетні дані респондента) слід розміщувати в анкеті в залежності від проблеми, що вивчається, або на початку (після комунікативного блоку), або в кінці (**що є більш ефективним**);
- доцільно використовувати контактні питання, які сприяють адаптації респондента, мотивації його участі в роботі (наприклад: «Ми знаємо Вас як відомого спеціаліста ...»). Такі питання дозволяють респонденту повірити в свою компетентність, відчути впевненість, необхідність висловити свою думку;
- використовувати буферні питання, які пом'якшують взаємовплив окремих питань. Вони є перехідними при зміні тем опитування, а також нейтралізують ефект випромінювання;
- анкета повинна закінчуватися вдячністю респонденту за співробітництво у проведенні опитування.

Вимоги до вибіркової сукупності

- Достатнє число спостережень
- Якісна однорідність

Достатнє число спостережень

- формула І. Глена (США) чи В. Паніотто (Україна):

$$n = \frac{N}{1 + N*(e^2)}$$

де: n – необхідне число спостережень у вибірковій сукупності,

N – розмір генеральної сукупності,

e – вірогідність помилки (= 0,05).

Достатнє число спостережень

Кількість осіб у генеральній сукупності	Необхідна кількість осіб у вибірковій сукупності		Кількість осіб у генеральній сукупності	Необхідна кількість осіб у вибірковій сукупності
1.	2.		3.	4.
100	81		800	267
125	96		900	277
150	110		1000	286
175	122		2000	333
200	134		3000	353
225	144		4000	364
250	154		5000	370
275	163		6000	375
300	172		7000	378
325	180		8000	381
350	187		9000	383
375	194		10 000	385
400	201		15 000	390
425	207		20 000	392
450	212		25 000	394
500	222		50 000	397
600	240		100 000	398
700	255		> 100 000	400

Якісна однорідність

- Склад вибіркової сукупності повинен бути ідентичним до складу в генеральній.

У випадку опитування пацієнтів

- інформаційний лист для пацієнта
- заключеня комісії з біоетики

Інформаційний лист для пацієнта

Шановний(на) пан(і):

- *Вас запрошено прийняти участь в дослідженні у рамках виконання науково – дослідної роботи …, та вивчає і здійснює наукове обґрунтування ….*
- *Перед прийняттям рішення щодо участі в цьому дослідженні ми просимо Вас уважно прочитати наведену нижче інформацію, де пояснюється мета дослідження і наслідки Вашої можливої участі в ньому.*

- **Актуальність дослідження**
- **Мета дослідження**
- **Опис дослідження:**

Початком участі у дослідженні є день заповнення Вами анкети. Дане дослідження стосується існуючої інформації і не вимагає жодних додаткових тестів або ліків.

- ***Що включає Ваша участь?***

  Рішення щодо участі у дослідженні ніяк не вплине на отримання Вами медичної допомоги. Якщо Ви вирішите не приймати участь в цьому дослідженні, процес лікування не зміниться.

- ***Вихід із дослідження***

  Навіть якщо Ви погодились на участь, Ви можете покинути дослідження на будь-якому етапі і навіть не пояснювати причин. Вам не прийдеться виправдовувати своє рішення.

- ***Конфіденційність і використання клінічної інформації***

  Для проведення дослідження буде необхідно консультуватися і використовувати деяку інформацію з медичних карт. Ваша згода дозволить нам провести обробку інформації наступним чином:

  Інформація буде збережена в комп'ютеризованій базі даних для всіх учасників.

  Жодна інформація щодо персональної ідентифікації не буде показана.

- ***Результати дослідження***

  Результати, отримані в цьому дослідженні, будуть надруковані в фахових медичних журналах.

Інформована згода учасника

Я,_____(ім'я)

Прочитав інформаційний лист для пацієнта.

Мав змогу задати питання щодо дослідження.

Отримав достатньо інформації щодо дослідження.

Я розмовляв з _____(ім'я дослідника), та зрозумів, що моя участь в дослідженні не вплине на медичну допомогу, яку ми маємо отримати в лікарні.

Я знаю, що моя участь є добровільною.

Я розумію, що можу відмовитися від дослідження:

1. Коли я захочу.
2. Без будь-яких пояснень
3. Без переживання за наслідки по відношенню до мого лікування.

Я добровільно даю свою згоду на участь у дослідженні.

Підпис пацієнта_____; Підпис дослідника_____.

Метод експертних оцінок

- Експерт – це особа (спеціаліст), якому довірено висловити думку про якийсь суперечливий або складний випадок,

Основні способи оцінки компетентності експертів

Основні методи проведення експертних оцінок

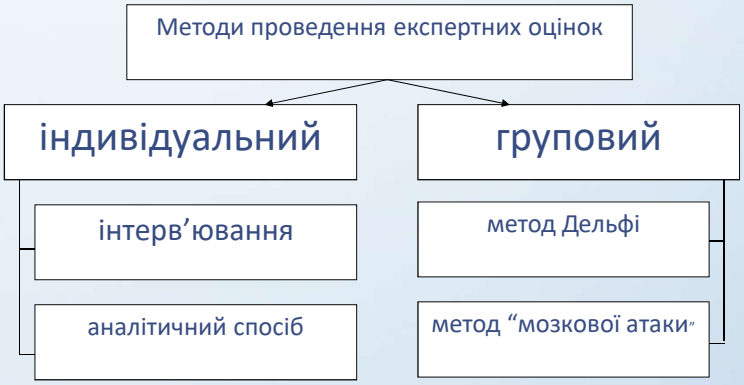

- При проведенні аналізу отриманих результатів аналітикам слід дати відповідь на два основних запитання:

- *Яку ж думку чи позицію висловили експерти ?*
- *Чи можна дану думку вважати достовірною та прийняти її за основу при прийнятті управлінського рішення?*

- Після отриманих результатів обов'язковим елементом є розрахунок достовірності отриманої експертної думки. Для цього визначається ступінь однодумності експертів за допомогою
  - середнього арифметичного
  - середнього квадратичного відхилення
  - коефіцієнту варіації (С), який вираховується за формулою

$$C = (\sigma * 100\ \%) / M$$

Де: σ – середнє квадратичне відхилення,

M – середнє арифметичне значення.

- Якщо *коефіцієнт варіації є більше 30%*, то це вказує на неправильний підбір експертної групи, високої неоднорідності її по ступеню компетенції

Дякую за увагу

ПРОШУ ВАШИХ ЗАПИТАНЬ ЗА ТЕМАТИКОЮ ПРОЧИТАНОЇ ВАМ ЛЕКЦІЇ